

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.31>

КОМУНІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВИХ СУДІВ

Ремезок А.Ю.,

суддя Олександрійського місьрайонного суду

Кіровоградської області

ORCID: 0000-0002-6636-809X

e-mal: akrs1972ls@gmail.com

Ремезок А.Ю. Комунікаційна діяльність як один із напрямків адміністративно-правового забезпечення інституційної спроможності місцевих судів.

У статті висвітлено теоретичні і прикладні аспекти здійснення комунікації в місцевих судах як одного із важливих напрямків адміністративно-правового забезпечення їх інституційної спроможності. Наголошено на актуальності вказаної проблематики та недостатньому рівні її дослідження в межах науки адміністративного права. Комунікаційну діяльність суду визначено як налагоджений процес обміну інформацією, покликаний на досягнення взаєморозуміння, згоди між сторонами і зміни у свідомості та/або поведінки отримувача інформації, що проявляється у підвищенні обізнаності, рівня довіри, формуванні певного іміджу в очах аудиторії, вчиненні певних дій або утриманні від них із боку отримувача інформації. Акцентовано увагу на необхідності вироблення стратегії комунікаційної діяльності місцевих судів. Стратегічну комунікацію визначено як системну комунікацію, орієнтовану на встановлення довгострокових взаємозв'язків між судами та їх зовнішніми і внутрішніми аудиторіями, які допомагають досягати визначених цілей. Проаналізовано кращі практики комунікаційної діяльності судів наголошено на важливості їх поширення. Зазначено, що комунікація суду перш за все має бути спрямована на підвищення рівня довіри громадян до суду. Наголошено на тому, що кращі практики комунікаційної діяльності місцевих судів не лише потребують поширення, а й дослідження з погляду науки адміністративного права, що сприятиме виробленню вагомому наукового підґрунтя вказаного напрямку діяльності.

Відзначено, що комунікаційна діяльність суду є важливим напрямком судового адміністрування та адміністративно-правового забезпечення інституційної спроможності як місцевих судів, так і судової системи загалом. Сформульовано висновок про те, що вітчизняні суди всіх рівнів проводять значну роботу як щодо ефективної комунікації, так і вироблення комунікаційної стратегії. Вказано на такі перспективні напрямки розвитку комунікаційної діяльності суду як розроблення сучасних платформ комунікації суду і громадськості, розвиток комунікації в середовищі судової гілки влади тощо.

Ключові слова: місцеві суди, адміністративно-правове забезпечення, інституційна спроможність, інституційна спроможність місцевих судів, комунікаційна діяльність місцевих судів.

Remezok A.Y. Communication activities as one of the areas of administrative and legal support for the institutional capacity of local courts.

The article highlights the theoretical and applied aspects of communication in local courts as one of the important areas of administrative and legal support for their institutional capacity. The author emphasizes the relevance of this issue and the insufficient level of its research within the science of administrative law. The court's communication activities are defined as a well-established process of information exchange aimed at achieving mutual understanding, agreement between the parties and changes in the consciousness and/or behavior of the recipient of information, which is manifested in raising awareness, level of trust, forming a certain image in the eyes of the audience, taking certain actions or refraining from them on the part of the recipient of information. The author emphasizes the need to develop a communication strategy for local courts. Strategic communication is defined as

a systemic communication focused on establishing long-term relationships between courts and their external and internal audiences that help to achieve certain goals. The author analyzes the best practices of court communication and emphasizes the importance of their dissemination. It is noted that court communication should primarily be aimed at increasing the level of public confidence in the court. It is emphasized that the best practices of communication activities of local courts not only need to be disseminated, but also studied from the perspective of administrative law science, which will contribute to the development of a solid scientific basis for this area of activity.

It was noted that the communication activity of the court is an important direction of judicial administration and administrative and legal support of the institutional capacity of both local courts and the judicial system in general. The conclusion is formulated that domestic courts of all levels carry out significant work both in terms of effective communication and the development of a communication strategy. Such perspective directions of the development of the court's communication activities as the development of modern communication platforms between the court and the public, the development of communication in the environment of the judicial branch of government, etc. are indicated.

Key words: local courts, administrative and legal support, institutional capacity, institutional capacity of local courts, communication activity of local courts.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційного суспільства, підвищення ролі та значення засобів масової інформації у формуванні світогляду громадян спонукали органи публічної влади, у тому числі й судової, до формування інформаційної політики, створення умов щодо відкритості та прозорості своєї діяльності. Історично склалося так, що в Україні суди довгий час були комунікаційно віддалені від суспільства та громадян, які свій зв'язок із судами і суддями відчували лише за умови власного звернення до суду або отримуючи інформацію від колег, друзів, членів родини, які побували в суді. Тривалий час ця інформація, здебільшого, мала негативний характер.

Вище вказане і нині впливає на рівень довіри суспільства до суду. В умовах браку суспільної довіри суди також залишаються надзвичайно вразливими, інколи піддаються впливу осіб, які часто використовують краще технологічно налаштований механізм комунікації з громадянами з метою дискредитації суду або окремих працівників судової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження комунікаційної діяльності суду представлені у працях О. Овсяннікова, С. Обрусної, О. Євтушенко, Д. Вон, Н. Петрова, Д. Філіпенко, Ю. Мухіна, І. Солдатенко та інших. Разом із тим, проблематика комунікаційної діяльності як одного із напрямків реалізації інституційної спроможності місцевих судів, до нині не отримала належного наукового опрацювання в юридичній науці та представлена в більшості низкою окремих наукових публікацій. У зв'язку із цим вказана проблематика залишається недостатньо дослідженою, а концептуальні підходи до даної проблеми відзначаються непослідовністю, що не сприяє формуванню єдиної наукової концепції та практичному вирішенню розуміння комунікаційної діяльності як одного із напрямків забезпечення інституційної спроможності місцевих судів.

Метою статті є аналіз та узагальнення кращих практик комунікаційної діяльності місцевих судів як одного із напрямків адміністративно-правового забезпечення їх інституційної спроможності.

Виклад основного матеріалу. Рівень довіри суспільства до судової влади потребує постійного адекватного реагування з боку самої судової влади. Вона має презентувати свою діяльність через комунікативну функцію, тобто діяти транспарентно. Як науковці, так і практики, у тому числі й представники судової влади, все активніше обговорюють проблеми транспарентності судової влади та необхідність радикальних змін у судовій системі у цьому напрямку.

Минаючи дискусії науковців навколо визначення самого поняття «транспарентність судової влади», погоджуємося із думкою О. Овсяннікової, яка визначає її як сукупність засобів та способів, що дозволяють інформувати населення про існування судових інстанцій, прийняті судові рішення, а також порядок діяльності судових органів та органів суддівського самоврядування [1, с. 228].

Як відомо, на початку 2000-них років науковці, обговорюючи проблеми транспарентності судової влади, зосереджували увагу навколо наступних: недостатнє використання інтернет-ресурсів, відсутність чітких правил участі преси у судових засіданнях, неукомплектованість судів загальної юрисдикції прес-секретарями, брак юридичних знань та незнання судової специфіки юриспруденції у певної частини журналістів тощо [2, с. 3]. Сьогодні частина із вказаних проблем є неактуальними або ж результати їх вирішення потребують лише певного удосконалення.

Нині суди всіх рівнів проводять значну роботу як щодо ефективної комунікації, так і вироблення комунікаційної стратегії. Ефективну комунікацію суду визначають як добре налагоджений процес обміну інформацією, покликаний на досягнення взаєморозуміння, згоди між сторонами і зміни у свідомості та/або поведінки отримувача інформації, що проявляється у підвищенні обізнаності, рівня довіри, формуванні певного іміджу в очах аудиторії, вчиненні певних дій або утриманні від них із боку отримувача інформації. Стратегічна комунікація – це системна комунікація, орієнтована на встановлення довгострокових взаємозв'язків між судами та їх зовнішніми і внутрішніми аудиторіями, які допомагають досягати визначених цілей [3, с. 14].

Ефективна комунікаційна діяльність суду сприяє вирішенню таких завдань як: підвищення обізнаності відвідувачів суду із судовими правилами і процедурами; підвищення ефективності роботи суддів і працівників суду; забезпечення підтримки (і впливу) громадськості у вирішенні проблем судової системи органами законодавчої та виконавчої влади; підвищення престижності професії судді та працівника апарату суду; просування через ЗМІ потреби законодавчих змін, необхідних судовій системі, щоб бути більш ефективною для громадян; підвищення якості представництва інтересів сторін у суді; оптимізація роботи апарату суду; підготовка якісних кадрів для роботи у суді; створення та підтримання позитивної репутації суду в суспільстві; налагодження співпраці з іншими гілками влади тощо [3, с. 13]. Налагоджений діалог із суспільством сприяє вирішенню вище вказаних завдань та наближає українське судочинство до європейських стандартів.

У свій час проблема зв'язків суду із засобами масової інформації, із позицій дотримання міжнародних стандартів була досліджена І. Голосніченком в ході впровадження в Україні модельних судів. Вчений наголошував на дотриманні позиції ООН і сформульованих нею принципів стосовно зв'язку між свободою вираження поглядів та суддівською незалежністю. Відповідно до Мадридських принципів щодо зв'язку із засобами масової інформації та суддівською незалежністю збирання, поширення інформації в суспільстві та коментування відправлення правосуддя, у тому числі щодо справ до, під час та після судового процесу, але без порушень презумпції невинності, є функцією та правом засобів масової інформації у сфері судочинства, при цьому не заперечуються й певні обмеження щодо діяльності ЗМІ у сфері судочинства [4, с. 224].

Важливо, щоб судді та працівники суду, представники засобів масової інформації та громадяни не лише усвідомлювати значення взаємодії, а й самі її здійснювали. Особливості взаємодії судів із ЗМІ полягають у тому, що, поширюючи інформацію про діяльність суду, необхідно постійно підтримувати баланс інтересів суспільства загалом, окремих соціальних груп та учасників процесу зокрема. Порушення такого балансу може створити загрозу недотримання прав людини, зменшення довіри громадян до суду, сприяти певним корупційним проявам тощо.

У свій час першопрохідцями налагодження такої комунікації стали модельні суди, досвід роботи яких було узагальнено і поширено в межах судової системи. Так, наприклад, в описі досвіду Дніпровського районного суду міста Києва зазначалося, що суд приділяє значну увагу налагодженню стосунків із ЗМІ, публікує у засобах масової інформації роботи та статті як суддів, так і працівників апарату суду, представники ЗМІ запрошуються на заходи, що організовуються судом тощо [5, с. 118].

Інноваційними стали також проекти апеляційного суду Івано-Франківської області. Зокрема, проект «Обличчям до людей» був спрямований на забезпечення доступного, справедливого та ефективного правосуддя, налагодження конструктивного діалогу між судом та громадянами. Напрямками діяльності Івано-Франківського міського суду в межах реалізації проекту було визначено: збір інформації та опитування громадян про поточний стан правосуддя, якість судової системи взагалі та роботи Івано-Франківського міського суду зокрема, виявлення відповідності стандартів діяльності судів, аналіз конкретної інформації про забезпечення судами доступу до правосуддя; поширення інформації про реальний стан судочинства та про діяльність Івано-Франківського міського суду; проведення соціологічних опитувань з метою ліквідації недоліків у роботі суду; проведення зустрічей зі студентами та учнями, екскурсій, метою яких є надання повної інформації про роботу суду і судові засідання, а також можливості вільно поспілкуватися з учасниками процесу; запровадження постійного опитування відвідувачів суду та здійснення порівняльного аналізу в кінці року; викладання курсу лекцій «Актуальні проблеми судового розгляду кримінальних справ», проведення конкурсів серед учнів та студентів; розміщення в ЗМІ оголошень про можливість надання згідно із Законом України «Про звернення громадян» пропозицій щодо по-

кращення роботи суду або ж взагалі, яким має бути судочинство; створення учбово-методичного Центру підготовки працівників судів «Новітнє судочинство»; створення в приміщенні суду юридичної клініки тощо [6, с. 123].

Нині більшість вище названих напрямків роботи вже стали звичайною практикою для судів всіх ланок судової системи. Суди реалізують Концепцію інформаційно-комунікаційної стратегії Ради суддів України у якій одним із пріоритетних завдань визначено налагодження комунікацій із журналістами та суспільством [7]. До структури Ради суддів України включено Комітет з питань комунікації (в тому числі ЗМІ). У кожному суді запроваджено посаду прес-секретаря (головного спеціаліста із забезпечення зв'язків із засобами масової інформації). Рішенням Ради суддів України № 14 від 12 березня 2015 року рекомендовано у кожному суді обрати суддю-спікера (місцеві суди – один, апеляційні – не менше двох суддів) [8].

Комунікаційну діяльність на прикладі конкретного суду можна простежити, проаналізувавши їх офіційні сайти. Так, наприклад, досить інформативним щодо вищевказаного напрямку діяльності є сайт Придніпровського районного суду м. Черкаси. Судом розроблено Комунікаційну стратегію, що затверджена зборами суддів. Її метою є підвищення рівня довіри громадян до суду, побудова якісного діалогу судової установи зі ЗМІ та громадянами.

В суді діє прес-служба завданням якої є повне і системне висвітлення діяльності суду в засобах масової інформації, забезпечення авторитету правосуддя, гарантування права громадян на інформацію та підвищення рівня обізнаності населення про діяльність суду. До складу прес-служби входять: голова суду, суддя-спікер, керівник апарату, прес-секретар. Висвітлювати офіційну позицію від імені суду, надавати спеціальні професійні коментарі щодо розгляду справ у судовій установі доручено судді-спікеру, який обирається зборами суддів. Координує організацію роботи щодо взаємодії суду зі ЗМІ керівник апарату, безпосередню взаємодію здійснює прес-секретар суду.

У суді ведеться медіа-карта – документ, в якому постійно фіксуються й оновлюються всі істотні відомості про ЗМІ (національні, регіональні), з якими є можливість співпрацювати судовій установі в регіоні. Протягом 2019 року на офіційному сайті Придніпровського районного суду м. Черкаси опубліковано 147 повідомлень. На сторінці судової установи у соціальній мережі Facebook розміщено – 209 публікацій. Також створено канал на популярному відеохостингу YouTube. Таке рішення було прийнято з метою інформування широкого кола громадськості у формі відеопрезентацій, відео, відеотрансляцій про діяльність суду, зміни в законодавстві та про новини, які відбуватимуться не лише в Придніпровському районному суді м. Черкаси, а й взагалі в судовій системі України.

У Придніпровському районному суді м. Черкаси щороку затверджується план проведення навчань з працівниками апарату судової установи у системі підготовки та підвищення кваліфікації, яким передбачено проведення суддею-спікером, прес-секретарем навчань з питань особливостей та основних вимог до комунікації в кризових ситуаціях в суді. Крім того, працівникам апарату суду повідомлено про алгоритм дій у випадку перебування представників ЗМІ в приміщенні суду. Саме ефективна комунікація та партнерські відносини є запорукою підвищення довіри громадськості до судової влади України та підвищення її іміджу, над чим сумлінно працює і Придніпровський районний суд м. Черкаси [9].

Нині в суди різних ланок мають значний досвід комунікації, кращі практики якої стають відомі в Україні у результаті обміну ними. Так, Вінницьким апеляційним адміністративним судом було підписав Меморандум про співпрацю з місцевим університетом відповідно до якого передбачено наукові конференції та спільні консультації, функціонування юридичної клініки. У межах такої співпраці студенти вчать, здійснюючи аналіз практики Вінницького апеляційного адміністративного суду, надавати юридичні консультації громадянам.

У апеляційному суді Івано-Франківської області сталою практикою стало проведення прес-конференцій для представників ЗМІ в ході яких обговорюються актуальні проблеми судової влади, діяльності суду. Працівники суду постійно беруть участь у панельних дискусіях, які проводять громадські організації.

У Миколаївському районному суді Львівської області запроваджено проведення онлайн-консультацій з питань організації роботи суду за допомогою Skype. Громадяни можуть задавати свої запитання згідно із графіком роботи онлайн-консультації, здійснивши голосовий дзвінок або надіславши текстове повідомлення.

У апеляційному суді Чернігівської області відкрито кабінет правової допомоги, призначений для надання юридичної допомоги (в тому числі й безоплатної) адвокатами та іншими правозахисниками учасникам судових процесів. Кабінет має повне технічне оснащення, доступ до інтернет (Wi-Fi), облаштовану юридичну бібліотеку.

Господарським судом Сумської області започатковано новий формат роботи зі студентами та проводяться навчальні судові засідання. Функції учасників судових засідань: суддів, секретарів судових засідань та представників сторін виконували студенти. Результатом роботи стали повноцінно сформовані на основі отриманих завдань відповідники судових справ, які надалі будуть використані як методичні матеріали у процесі навчання. Такі навчальні процеси забезпечують ефективне засвоєння навичок правничого письма, формування та обґрунтування правової позиції, професійної поведінки в залі суду [3, с. 131–133]. Перелік таких позитивних практик комунікації суду можна продовжувати. Позитивно, що така комунікація здійснюється на постійній основі, сформована організаційна структура її здійснення (прес-служби), суди постійно працюють над удосконаленням форм та методів комунікації, виробленням комунікаційної стратегії.

Висновки. Отже, новітні підходи до суспільних взаємовідносин диктують нові правила та завдання щодо можливості виконання своїх функцій органами судової влади, у тому числі й судами. Важливе значення мають прозорість у функціонуванні судової системи, інформування громадян про її проблеми, викривлення недоліків, створення комунікативних систем та каналів для поширення інформації про роботу суду. Комунікація суду перш за все має бути спрямована на досягнення найважливішої для судової влади мети: підвищення рівня довіри громадян до суду. Тому комунікаційна діяльність суду нині є важливим напрямком судового адміністрування та адміністративно-правового забезпечення інституційної спроможності як місцевих судів, так і судової системи загалом. Кращі практики комунікаційної діяльності судів не лише потребують поширення, а й дослідження з погляду науки адміністративного права, що сприятиме виробленню вагомому наукового підґрунтя вказаного напрямку діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСЧТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Овсяннікова О. Транспарентність судової влади: поняття та зміст *Вісник академії правових наук України*. 2004. № 4 (55). С. 228–237.
2. Євтушенко О.І. Висвітлення діяльності судової влади у засобах масової інформації. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2007. № 2-3. URL: <http://www.yugrayintel.com.ua/2007/2-3/article03>.
3. Вон Д., Петрова Н., Філіпенко Д., Мухін Ю., Солдатенко І., Земляной В. Зв'язки із громадськістю в судах : навчально-практичний посібник для суддів і працівників апарату судів. К.: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2015. 232 с.
4. Голосніченко І. Управління в судах: український і зарубіжний досвід (на матеріалах Українсько-канадського проекту співпраці). *Право України*. 2010. № 9. С. 221–226.
5. Інноваційні методи адміністрування в українських судах. Практичний досвід. К., 2010. 284 с.
6. Обличчям до людей. Інноваційний проект Івано-Франківського міського суду. Інноваційні методи адміністрування в українських судах. Практичний досвід. К., 2010. С. 122–124.
7. Концепція інформаційно-комунікаційної стратегії Ради суддів України. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/dodat72.pdf>.
8. Зміцнення довіри до судової влади через покращення комунікації. Рада суддів України. Рішення від 12.03.2015 № 14. URL: <https://rsu.court.gov.ua/rsu/rishennya/qqqdwd>.
9. Придніпровський районний суд м. Черкаси. URL: <https://pp.ck.court.gov.ua/sud2314/prescentr/pressslujba/>.